

O'QITUVCHI-O'QUVCHI O'RTASIDAGI MUOMMOLI VAZIYATLARDA PSIXOLOGIK YONDASHUV

Ergasheva Muharram

Namangan viloyati To'raqo'rg'on tumani

29-maktab amaliyotchi psixologi

Annotatsiya: O'qituvchilar o'z faoliyatlarida o'quvchilarning dars intizomi bilan bog'liq bo'lgan muammolar, ya'ni o'quvchilarning ta'limiga, bilim olishiga nisbatan salbiy munosabatiga duch kelishadi. Ular o'quvchilarga ma'lum talablar qo'yishadilar va o'quvchilar bu talablarga so'zsiz amal qiladilar deb o'ylaydilar. O'quvchi va o'qituvchi o'rtasidagi munosabatlarni ko'chadagi qarama -qarshi harakatga qiyoslash mumkin, chunki o'quvchining o'qituvchiga munosabati konflikt va muammoli xulq atvor shaklida namoyon bo'ladi. Intizomga rioya qilmaydiganlarga nisbatan konstruktiv ta'sir samarali bo'lishi uchun bu xatti-harakatning asl motivlari nimadan iborat ekanligini aniqlash va shundan kelib chiqib, muammoning yechimini topish usullarini tanlash lozim. Bunday yondashuv o'qituvchi va o'quvchi o'rtasida o'zaro hurmatni shakllantiradi.

Kalit so'zlar: talablar, konflikt va muammoli xulq- atvor, konstruktiv ta'sir, hurmatni shakllantirish.

Muammoli xulq - atvorining motivlari. Intizomni buzgan o'quvchi bu xatti -harakat noto'g'ri ekanligini tushunadi, lekin u o'z xulq -atvorining motivini tushunmaydi. Har bir bola uchun bu xatti -harakatning turli sabab maqsadlari mavjud. Pedagoglar bu motivlarning qanday bo'lishiga qaramay ularga ta'sir etish usullarini topishlari zarur. Agar pedagoglar xulq - atvorining buzilish maqsadlarini aniqlashga qodir bo'lsalar, u holda o'quvchi bilan konstruktiv munosabatlarini o'rnatadilar, unumsiz muloqat samarali

muloqatga aylanishi mumkin. Bunda strategiyani tanlash qadamma-qadam muammoning yechimini toppish imkonini beradi. Bunday vaziyatga pedagogik aralashuv natijasida shunday sharoitlar yaratiladiki, bolalar o'z intizomlarini to'g'irlash borasidagi ma'lum qaror qabul qiladilar. O'quvchilarning xulq borasidagi tanlo'vi, uning yomon xulq atvorining maqsadi o'qituvchi tomonidan aniqlanishi va inobatga olinishiga bog'liq. Har bir o'qituvchi o'quvchiga o'zini maktab hayotining to'liq ishtirokchisi ekanligini anglashiga yordam berishi lozim. Bu borada pedagogga mazkur muammoga individual yondashish bo'yicha amaliy reja tuzish tavsiya etiladi. Bu reja o'quvchining xulq-atvoriga samarali ta'sir etishning usulidan iboratdir. Rejani tuzishda o'qituvchi o'zining strategiyasi va taktikasini ishlab chiqadi. Albatta bunda vaqt va vaziyatni tahlil etish talab etiladi, lekin natijalar o'zini oqlaydi. O'qituvchining qarashlari, ya'ni ustanovkasi o'zgaradi, xavotirlik yo'qoladi, avvallari muammoli o'quvchidan faqatgina yomon xulq-atvorni kutgan bo'lsa, endi yutuqqa erishishga ishonchi komil bo'ladi. Ushbu rejani quyidagilar tashkil etishi mumkin - yomon xulq – atvorning sababini aniqlash -uni bartaraf etish usullarini tanlash - o'quvchini qo'llab – quvvatlashning kelgusi taktikasini ishlab chiqish - muammoni hal etishga ota onalarini va pedagoglarni jalb etish. Muammoni xulq-atvorni xolisona izlash barcha o'qituvchilarga o'quvchining xulq – atvorini izlashda xolislik yetishmaydi. Intizomni buzganda o'quvchi aynan nimalar qilishi hissiyotga berilmay qisqa izlanish kerak. U juda yomon bola, uning fikri tarqoq, parishonxotir, uni boshqarish juda qiyin kabi izohlar o'quvchiga berilgan noto'ri bahosi hisoblanadi. Bu izohlar izohlar o'quvchining xulq – atvoriga berilgan baho bo'lmay, balki ayrim o'qituvchilarning o'quvchilar xulq – atvorini tuzatishda natijaga erisha olmaganligini bildiradi. lekin bitta o'quvchi hamma o'qituvchilarga nisbatan ham bunday xatti – harakatni amalga oshirmaydi. Yomon xulq – atvorning o'z sababini tushunib olish. Atrofdagilarning o'ziga e'tiborini xohlaydigan o'quvchilar o'zlarini xuddi haqiqiy artistlarday tutadilar va ko'p hollarda bunday xulq – atvorning sababi shu ho'ladi. shunday bolalar borki, ular yoki butun sinfni jonlantirishlari mumkin yoki aksincha barcha ishlarni juda sekinlikda amalga oshiradilar. Bunday bolalarni barcha ishlarda faol bo'ladiganlarga nisbatan tuzatish qiyinroq kechadi, chunki ular intizomni deyarli rasman buzmaydilar. E'tiborga bo'lgan

ehtiyoj psixologik jarayon bo'lib, ovqat va suvdek zarur. Uydagi e'tiborning kamligi uning maktabdagi xulq – atvoriga ta'sir etadi. Bunday bolalar ijobiy muloqot qilishni bilmaydilar. Pedagogdan bunday o'quvchilarga imkon qadar ko'proq e'tibor qaratish talab etiladi. Ular o'zlarini ko'rsatish uchun turli usullarda foydalanadilar, ya'ni barcha ishlarning aksini qilishga, masalan, nazorat ishini hammadan keyin bajaradilar yoki umuman topshirmaydilar sinf oldida o'qituvchining obro'siga putur yetqazadigan so'zlarni aytadilar. Shunday o'quvchilar ham bor bir qaraganda juda intizomli, xushmomila bo'lib ko'rinadilar, lekin o'zlari xohlagan ishni qiladilar, diqqatlarining tarqoqligi va xotiraning pastligi, jismoniy holatlari bilan o'larini oqlaydilar. Ular o'zlaridan kattalarga bo'ysunishga tartib qoidalarga rioya qilishni to'liq anglab yetmaydilar. Agar o'qituvchi bunday o'quvchidagi xarakterni tuzatishga erishsa, bunday bolalardan shaxsiy liderlar va mustaqil fikirlash qobiliyatlari shakllanadi. Ular musaqil fikirlashni, qaror qabul qilishni, o'z hayotlarini nazorat qilishni hohlaydilar. Murakkabligi tomoni shundaki, bunday tomonlarni ular boshqalarga ham nisbatan qo'llashga, ularni boshqarishga ham harakat qiladilar. O'quvchi intizomini buzganda aynan qanday hatti – harakatni amalga oshirishi, qanday vaziyatlarda buni qilayotganini qayd etish va nima uchu bunday qilayotganini aniqlash muammoli xulq – atvorni xolisona izohlash imkonini beradi. Etibor va birinchilikni talab qilayotgan bolalar o'ta yoqimli va xushmomila bo'lishadi. Nojo'ya xatti – harakatlarni qasd olish maqsadida amalga oshiradiga o'quvchilar esa agressiv, xo'mraygan, jahldor bo'ladilar. O'zingizning salbiy his – tuyg'ularingizni nazorat qilingan. O'quvchi bizning ayni vaziyatda unga jahl qilsak, g'azabimizni bildirsak, bunga javoban o'zini qasdma – qasd yomon tutishi mumkin. O'quvchilarning aybini xatti – harakatlarini butun sinf oldida emas, balki darsadan so'ng bir o'zi bilan muhokama qiling. O'quvchiga do'q – po'pisa qilish, baqirish, uni ayiblash kabi agressivlikni namoyon qilmang. Ular bu hatti – harakatni sizga nisbatan ham, qo'llashi mumkin deb tushinadi. O'quvchilar odatda o'qituvchining barcha aytganini o'zlari hohlagandek, ya'ni aftlarini bujmaytirib, shoshmasdan, bajaradilar. Agar o'qituvchi bunga ahamiyat bermasa, o'quvchi o'z o'zidan qoidalarga bo'ysunishi mumkin, ular o'rtasidagi qarama – qarshilik paydo bo'lmaydi. Ko'p hollarda bolaning namoyishkorona xulq – atvorini to'xtatishning eng

samarali usuli – unga ahamiyat bermaslik. Ko'zlar orqali aloqa o'rnating . O'quvchiga razm solib qarab turing, ko'z qarashingiz orqali o'quvchi sizni uning xatti – harakatidan norozi ekanligingizni tushunadi. Hech qanday qarashlarsi va so'zlarsiz uning yoniga kelib turing. Bolaalr nimanidir noto'g'ri qilayotganlarini tushunadilar va ularni yoniga yaqinlashishingiz zahotiyiq nojo'ya harakatlarini to'xtatadilar. Dars davomida darsni buzmoqchi bo'lgan bolani dars mavzusiga bog'lab aytib o'ting. U tinchlanish kerakligini shu zahoti tushunadi . Yozma tarizda ogohlantiring. Ba'zida, hoziroq bas qiling deb baqirgingiz keladi. Lekin buni boshqa tarizda aytish mumkin, Lola, men darsni tushuntirayotganimda seni gaplashib o'tirishing mening hayolimni chalg'itadi, iltimos gaplashma, deb murosaga kelish o'z aro konfliktni keltirib chiqarmaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abdullaeva Q.A, Safarova R.g', Bikbaeva N.U, Baxramov.
2. Boshlang'ich ta'lim konsepsiyasi. Boshlang'ich ta'lim jurnali № 6-1998 y.
3. Abdullaeva q. Ochilov M., K.Nazarov, S.Fuzailov, N.Bikbaeva «Boshlang'ich maktab darsliklarini yaratish mezonlari. T.: 1999.
4. R.A.Mavlonova N.Raxmonqulova “Boshlang'ich ta'limning integratsiyalashgan pedagogikasi” T.: Ili-Ziyo 2009 y.
5. O'zbekiston Respublikasining «Boshlang'ich sinf tarbiya va sport to'g'risida» qonuni (Yangi taxrirda). 2000.
6. Educational issues in the works of enlightened intellectuals F Rahmatova, K Abrorxonova. Boshlang'ich ta'limda innovatsiyalar 1 (Архив№ 2) VIRTUAL TOUR IN PRIMARY SCHOOL K Abrorkhonova, S Khudoyberdieva SCIENCE AND INNOVATION INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL VOLUME 1 ISSUE 8 UIF-2022: 8.2 | ISSN: 2181-3337 2100
7. European International Journal of Multidisciplinary Research and Management Organization of excursions in primary school classes K Abrorkhonova, S Khudoyberdiyeva International Scientific and Current Research Conferences, 139-14.